

Inzet van

COMPENSERENDE MIDDELEN

tijdens Cito LOVS-toetsen

**voor kinderen met bijv. dyslexie,
dyscalculie of andere leerstoornissen,**

ADHD

en de

inzet van

toetsen voor speciale leerlingen P.O.

Inhoud

Algemeen	pag. 3
Compenserende middelen bij toetsen	pag. 3
Inzet van LOVS-toetsen voor speciale leerlingen in het regulier onderwijs	pag. 5
Bijlage 1 - Voorlezen/digitale afname Begrijpend Lezen	pag. 5
Bijlage 2 – Stroomschema keuze van passende toets	pag. 7
Bijlage 3 – Algemene aanpassingen aan toetsomstandigheden	pag. 8

Algemeen

Wij toetsen leerlingen met behulp van methodegebonden en niet-methodegebonden toetsen. De resultaten uit toetsen geven ons als leerkrachten zicht op de ontwikkeling van de leerlingen en hun eventuele behoeftes. De analyse en evaluatie van de toetsen zorgen hiervoor. Onze observaties met betrekking tot inzicht, motivatie, uitleg en concentratie spelen daarbij ook een belangrijke rol. Toetsen zijn bedoeld om inzicht te krijgen op de ontwikkeling van een kind/ een groep kinderen/ de groep en hier zo nodig op in te spelen. Daarnaast geven de toetsen ons als school inzicht in ons onderwijs. Vanuit deze visie op toetsen kijken wij naar het wel/niet inzetten van compenserende middelen bij leerlingen met een leerstoornis. Hierbij houden wij ons aan de landelijk gestelde eisen aan toetsen. Zo geven de toetsen namelijk een reëel beeld van de ontwikkeling. Zie ook Cito Wegwijzer Toetsgebruik bij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

Met een toets willen wij weten wat een kind wel/ niet beheerst en waar hij/ zij nog extra hulp bij nodig heeft. Het kan zijn dan er een belemmering is waardoor een toets geen

Functie van toetsen

Toetsen zijn een hulpmiddel bij het beantwoorden van vragen als:

- 1 Beheerst de leerling (of groep) de lesstof die ik net heb aangeboden?
- 2 Hoe presteert deze leerling (of groep) in vergelijking tot leeftijdgenoten?
- 3 Maakt deze leerling (of groep) voldoende groei door?
- 4 Op welk niveau kan ik de lesstof aan deze leerling (of aan deze groep) aanbieden?

reëel beeld geeft en daardoor geen inzicht geeft. Compenserende middelen kunnen dan nodig zijn om met een toets dat te laten zien wat een kind wel/ niet beheerst.

Daarbij is het van zeer groot belang dat als een kind behoefte heeft aan compenserende middelen dit met het kind besproken wordt. 'Waar heb jij behoefte aan? Wat heb jij nodig waardoor het wel lukt?' Het kan nodig zijn om diverse compenserende middelen uit te proberen om samen met het kind te kijken naar wat het beste bij het kind past. Zo ook heeft het gebruik maken van compenserende middelen bij een toets alléén zin als het kind deze heeft inge oefend en ook gebruikt tijdens zijn dagelijkse leer- en werkstof. Het afnemen van een luistertoets vraagt namelijk hele andere vaardigheden dan hem lezen.

1. RICHTLIJNEN Compenserende middelen tijdens toetsing

Regelmatig krijgen wij als school de vraag welke aanpassingen in bepaalde gevallen zijn toegestaan bij de afname van methodegebonden en niet-methodegebonden toetsen.

Bij CBS 't Speel-Kwartier is het gebruik van hulpmiddelen voor leerlingen in lijn met de algemene richtlijn die Cito en de (dyslexie-)protocollen hanteren. In principe adviseren wij om alle leerlingen de toetsen onder dezelfde omstandigheden te laten maken en daarmee de voorgeschreven afname-instructies te volgen. Dit in verband met de vergelijkbaarheid van de resultaten van leerlingen met die van anderen in hun groep en de normgroep. Er kunnen omstandigheden zijn die het noodzakelijk maken om toch bepaalde aanpassingen te doen of hulpmiddelen toe te staan. De vragen die u bij elke aanpassing moet stellen zijn: *Meet de toets nog steeds wat hij moet meten? Leidt de*

aanpassing tot overcompensatie, waardoor de leerling bevoordeeld wordt ten opzichte van andere leerlingen? Geeft de toets mij de informatie die ik nodig heb?

Het is ook mogelijk om de toets voor speciale leerlingen af te nemen. Zie hiervoor hoofdstuk 2.

Is er mogelijk sprake van inzet van een compenserend middel, dan moet dit altijd overlegd worden met IB en vervolgens wordt het hoe, wat en waarom vermeld in Parnassys

Wij hanteren de volgende compenserende middelen bij leerlingen met een hulpvraag:

Methode toetsen rekenen en LOVS-toetsen Rekenen-Wiskunde/methodegebonden toetsen

- géén rekenmachine. Deze toetsen zijn bedoeld om de rekenvaardigheid van leerlingen vast te stellen om op basis daarvan het onderwijsaanbod te bepalen. Met een rekenmachine krijgen wij hier geen zicht op.
- Tussentoets afnemen (bijv M4/E4 toets)
- Bij voorkeur **niet** voorlezen, dan liever digitale afname
- Toets in meerdere delen afnemen
- Geen tijdsdruk, méér tijd
- Toets van een lager jaar/toets voor speciale leerlingen afnemen i.v.m. voortgang groei DLE
- Vergrote toets

Methode toets Spelling en LOVS Spelling/woordenschat/methodegebonden toetsen

- Methode toets- Minder woorden aanbieden
- Bij voorkeur **niet** voorlezen, dan liever digitale afname
- Tussentoets afnemen (bijv M4/E4 toets)
- Geen tijdsdruk, meer tijd
- Toets van een lager jaar /toets voor speciale leerlingen afnemen i.v.m. voortgang groei DLE
- Vergrote tekst
- Toets in meerdere delen afnemen
- Pi-dictee afnemen/Categorieëntoets

LOVS Begrijpend lezen/methodegebonden toetsen

- Bij voorkeur **niet** voorlezen. Als dit **wel** gebeurt goed de criteria bekijken én noteren hoe/wat/waarom (zie ook bijlage 1). Eventueel digitale afname
- Vergrote tekst
- Tussentoets afnemen (bijv M4/E4 toets)
- Toets in meerdere delen afnemen
- Geen tijdsdruk, méér tijd
- Toets van een lager jaar afnemen i.v.m. voortgang groei DLE/toets voor speciale leerlingen afnemen

Eindtoets groep 8

Voor de leerlingen met een schoolverwijzing bbl, kbl wordt de N toets van de eindcito besteld.

- Indien nodig mag er méér tijd worden gegeven. Zorg er wél voor dat leerling niet vast via andere leerling voorkennis over latere toetsen/vervolgtoetsen krijgt
- Voor kinderen met een dyslexieverklaring zijn aangepaste versies beschikbaar waaronder een audioversie (of Daisy) en een vergrote toets
- Géén rekenmachine. Deze toetsen zijn bedoeld om de rekenvaardigheid van leerlingen vast te stellen bepalen. In 2016 is er eventueel een aparte toets rekenen waarbij een rekenmachine mag worden gebruikt. Telt niet mee voor de verwijzing, maar biedt wellicht meer inzicht.

2. Inzet van LOVS-toetsen voor speciale leerlingen in het regulier onderwijs

De toetsen voor speciale leerlingen zijn bestemd voor leerlingen met

- een vertraagde ontwikkeling,
- een beperkte aandachtspanne en/of
- een grote behoefte aan structuur.

Deze leerlingen zijn te vinden in het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs (cluster 2, 3 en 4), maar ook in het reguliere basisonderwijs bij ons op CBS 't Speel-Kwartier. Wij houden met ons onderwijs rekening met speciale onderwijsbehoeften van de leerling, daar waar nodig kiezen wij voor de toetsen voor speciale leerlingen. Deze toetsen gebruiken wij alleen wanneer leerlingen baat hebben bij de aanpassingen in de toetsen voor speciale leerlingen, zoals structuur en taaklengte.

De resultaten van de toetsen voor speciale leerlingen en voor slechtziende en blinde leerlingen zijn in principe uitwisselbaar met de standaardtoetsen van het Cito LOVS-systeem P.O., maar dit betekent niet dat het niet uitmaakt welke toets een leerling maakt. De keuze voor een passende toets voor elke leerling maken wij per leergebied. De toetsen voor speciale leerlingen zijn beschikbaar voor de leergebieden Rekenen-Wiskunde, Spelling en Begrijpend Lezen.

Bij het overgaan op toetsing middels toetsen voor speciale leerlingen vindt altijd overleg plaats met de groepsleerkracht, IB en de ouders.

In Parnassys wordt genoteerd waarom een leerling de speciale toets maakt en voor welk vakgebied (zie bijlage 2 voor hoe de keuze voor een toets wordt gemaakt).

Bijlage 1 – Voorlezen en/of digitale afname begrijpend Lezen

Cito onderschrijft dat scholen soms bewust de keuze maken om de afnamecondities verder aan te passen dan voor de validiteit en betrouwbaarheid van de uitkomsten gewenst is en dat dit geen probleem hoeft te zijn mits de gebruikers zich dan goed realiseren dat de consequentie is dat de uitkomsten geen valide en betrouwbare meting geven van de vaardigheid waarvoor deze is ontwikkeld. Cito benadrukt dat het in die gevallen belangrijk is de gewijzigde afnamecondities goed vast te leggen én ook te communiceren naar derden die de resultaten willen gebruiken.

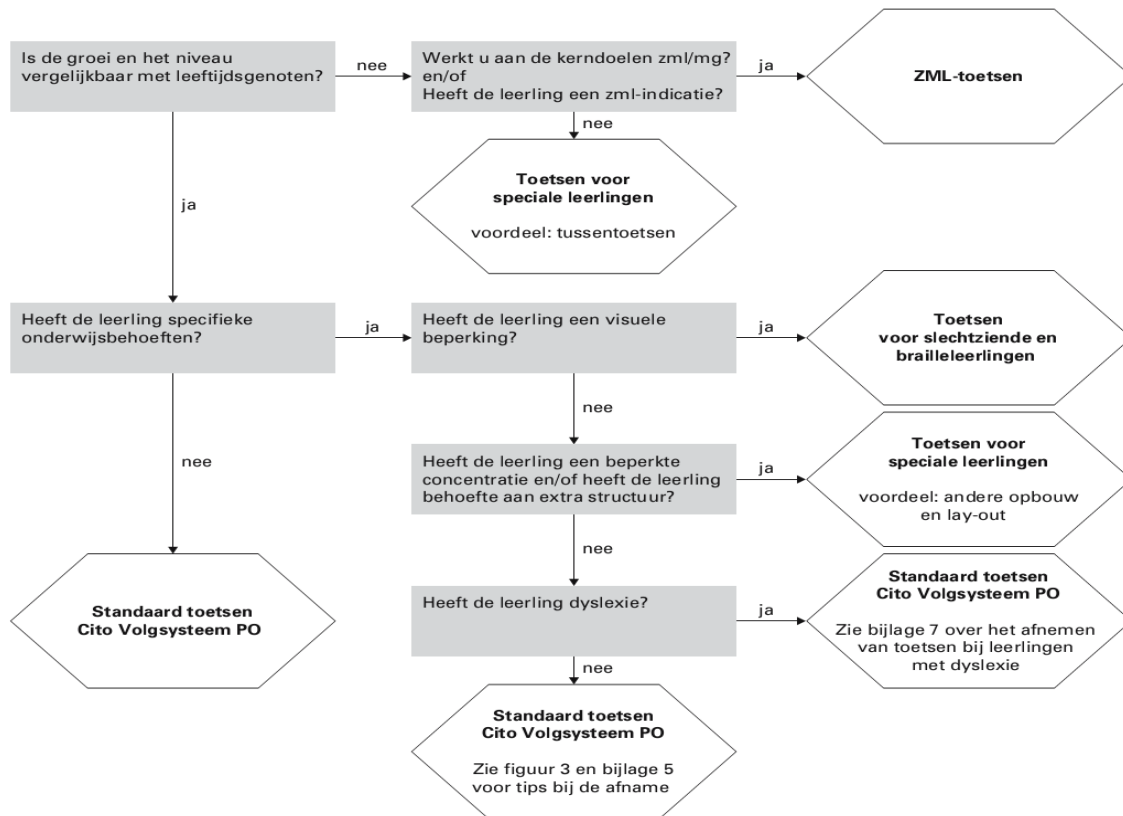
In uitzonderlijke gevallen kan het zinnig of zelfs noodzakelijk zijn om een toets onder aangepaste condities af te nemen. Heel specifiek hebben we het dan over **leerlingen met ernstige dyslexie vanaf groep 5**, die in het onderwijs ook al gebruikmaken van voorleessoftware of aanpassingen en die onvoldoende in staat zijn zelfstandig een tekst technisch te doorgronden. Om zicht te krijgen op deze mate van tekstbegrip is het nuttig om de toets voor begrijpend lezen in voorgelezen vorm of met auditieve ondersteuning af te nemen. Dit moet echter wel altijd worden vastgelegd in een rapportage, zodat ook derden weten hoe de uitkomsten geïnterpreteerd kunnen worden. De mogelijkheid is slechts bedoeld voor die leerlingen bij wie sprake is van ernstige dyslexie (in bezit van dyslexieverklaring) en van wie aannemelijk gemaakt kan worden dat zij, wanneer zij op de gangbare wijze getoetst worden, gedemotiveerd raken of sociaal-emotionele problemen ondervinden. Scholen dienen hier zelf verantwoord mee om te gaan en de Inspectie heeft een taak om hier op toe te zien.

Voorwaarden voor rapportage van de aangepaste toetsafname:

- De aangepaste afnameconditie wordt concreet omschreven en met onderbouwing vastgelegd.
- In de onderbouwing wordt aangegeven welke hulp gegeven wordt om het probleem met technisch lezen te verminderen of wordt aangegeven op basis van welke hulp wordt geconcludeerd dat het kind een voldoende niveau van technisch lezen niet zal bereiken.

Bijlage 2 – Stroomschema keuze van passende toets

Figuur 2 Stroomschema keuze van passende toets

Alle toetsen, voor leerlingen met visusproblemen, voor speciale leerlingen en voor zml-leerlingen zijn niet alleen bruikbaar binnen het S(B)O, maar kunnen ook gebruikt worden in het reguliere basisonderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. De toetsen voor speciale leerlingen mogen voor alle leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, dus ook voor leerlingen zonder indicatie voor S(B)O, ingezet worden. De toetsen voor slechtziende en brailleleerlingen mogen uitsluitend in het reguliere onderwijs gebruikt worden indien de leerling een indicatie voor cluster 1 heeft.

Bijlage 3 – Algemene aanpassingen aan toetsomstandigheden

Figuur 3 Algemene aanpassingen aan toetsomstandigheden

Situatie	Aanpassing	Toelichting
De leerling doet door (bijvoorbeeld motorische of visuele) beperkingen langer dan gemiddeld over het beantwoorden van de vragen.	Verlengen van de toetstijd	Alle toetsen, behalve de <i>toetsen op het gebied van technisch lezen</i> , zijn niet aan tijd gebonden. Geef de leerlingen daarom voldoende tijd om de opgaven te maken.
	Afname digitale toets	Wanneer een leerling veel langzamer is dan de rest van de groep, is het aan te raden de leerling een digitale toets te laten maken. Hierbij kan de leerling zijn eigen tempo bepalen.
De leerling heeft een beperkte aandachtsspanne en/of moeite zich te concentreren.	Extra pauzes inlassen en een taak in twee delen opdelen	Het inlassen van een pauze en het opdelen van een taak in twee delen is toegestaan, mits de leerling in de pauze niet nog even wat informatie kan nazoeken. Bij de toets Begrijpend lezen mag dit alleen in uitzonderingssituaties, zie daarvoor aanpassingen bij Begrijpend lezen (bijlage 5).
	Afname digitale toets	Over het algemeen kunnen leerlingen zich beter concentreren als ze op de computer werken. Bovendien is er bij de digitale toets steeds maar één opgave tegelijkertijd in beeld.
De leerling heeft behoefte aan voorspelbaarheid.	Vooraf de opgaventypen doorlopen	Bekijk met de leerling voorbeeldopgaven uit een 'oude' toetsversie die niet meer in gebruik is, en laat de leerling zo kennismaken met verschillende opgaventypen. De standaard voorbeeldopgaven bieden tevens de mogelijkheid om kennis te maken met de verschillende opgaventypen.
De leerling heeft (bijvoorbeeld door dyslexie of visusproblemen) moeite met het lezen/bekijken van de plaatjes	Vergroten van teksten en plaatjes	U kunt vergrotingen bijvoorbeeld maken met behulp van het kopieerapparaat. De standaard vergroting die gebruikt wordt, is van A4 naar A3 (141%).
De leerling is snel afgeleid of heeft moeite om de juiste informatie in het opgavenboekje te vinden.	Gebruik van afdekbladen	Bij groepsafname kan de leerling deze zelf opschuiven. Bij individuele afname kunt u deze voor de leerling naar beneden schuiven.
De leerling heeft moeite met het invullen van het antwoordblad.	Laat de leerling in het opgavenboekje werken	De antwoordbladen zijn ontwikkeld, zodat het opgavenboekje hergebruikt kan worden. Indien het schakelen tussen opgavenboekje en antwoordblad voor de leerling een hindernis is, is het aan te bevelen de leerling in het boekje te laten werken.
De leerling heeft (door motorische problemen) moeite met schrijven.	Laat de leerling op de computer werken	Maak vooraf een document waarin de opgavennummers al staan weergegeven en waarin de leerling zijn antwoorden kan intypen.
	Afname van een digitale toets	Bij de digitale toets kan de leerling de antwoorden op de computer typen.
	Laat de leerling de antwoorden zeggen/aanwijzen	U noteert zelf de antwoorden van de leerling. Let hierbij op dat tussentijdse feedback geven (goed/fout) niet is toegestaan.
De leerling heeft visuele beperkingen en een vergroting op papier heeft onvoldoende effect voor de leerling en/of het oppervlak van het opgavenboekje wordt met vergroten te groot en daarmee te onoverzichtelijk voor de leerling.	Aanbieden van een loep	Ook andere hulpmiddelen waarmee de leerling beter kan zien, zijn toegestaan.

Situatie	Aanpassing	Toelichting
De leerling ziet, bijvoorbeeld bij tabellen, geen verschil tussen gebruikte kleuren en patronen.	Gebruik van goede kleurcontrasten	Kopieer de toets bijvoorbeeld op geel papier of leg een gele sheet over de toets heen.
	Gekleurde plaatjes zwart-wit maken	Met behulp van het kopieerapparaat kunt u een zwart-witversie maken. Let erop dat de contrasten tussen grijsvlakken op de kopie voldoende zijn.
De leerling heeft moeite bepaalde informatie (waarnaar verwezen wordt in de opgave) te vinden.	Gebruik van kleuren	Wanneer de gebruikte markeringen in een toets voor de leerling niet duidelijk genoeg zijn, kunt u de bedoelde informatie in plaatjes inkleuren (denk aan het markeren van getallen in een rekenopgave) of kunt u met een markeerstift bedoelde tekstfragmenten markeren (bij Begrijpend lezen). Let op: markeer alleen fragmenten waarnaar in de opgave wordt verwezen. Markeren van kernzinnen of andere zinnen waarin een antwoord van een vraag te vinden is, is niet toegestaan.
De leerling heeft dyslexie.		In bijlage 7 staat informatie over het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyslexie. Hier vindt u aanwijzingen over aanpassingen die wel en niet zijn toegestaan.
De leerling heeft ernstige spraak- en/of taalmoeilijkheden (ESM) en/of is doof/slechthorend/ dooffunctionerend.		In bijlage 8 staan aanwijzingen over het afnemen van toetsen bij deze doelgroep.